

Kroniek

C. van Dijk

Nieuwe belijdenis?

Op 19 juni promoveerde ds. R.C. (Karlo) Janssen tot doctor in de theologie. En dat is een reden tot dankbaarheid. Er zijn tijden geweest dat er maar weinig promoties waren in Kampen. Gelukkig mogen we ons met enige regelmaat verheugen op theologen die in Kampen de doctorstitel behalen.

En het wordt helemaal interessant als de relevantie van het onderwerp voor de kerkelijke praktijk groot is. Als een onderzoek om zo te zeggen midden in de kerken staat. Het proefschrift dat Janssen in Kampen verdedigde, heet *By This Our Subscription*. Het handelt over de praktijk van het ondertekenen van de belijdenis of van het ondertekeningsformulier voor ambtsdragers in de gereformeerde traditie.

Gelegenheid om kennis te maken met het theologische product heeft uw kroniekschrijver nog niet gekregen. (Het is beschikbaar via het internet, en een handelseditie is in voorbereiding.) Wel is hij een lezer van het *Nederlands Dagblad*. Daarin werd de promovendus op 17 juni aan het woord gelaten.

Janssen bepleit in een artikel van redacteur Reina Wiskerke het opstellen van een nieuwe belijdenistekst, die beter geschikt is om te functioneren als een tekst waaraan voorgangers of anderen die namens de kerk spreken, gebonden zijn. ‘De Drie Formulieren van Enigheid ... zijn daarvoor te breed bij de behandeling van sommige onderwerpen en te eng met betrekking tot andere.’

Het gaat Janssen daarbij om wat in het krantenartikel een ‘juridische binding’ heet. Een wetstekst om de binding aan de leer van de kerk te regelen.

Ds. Janssen heeft, zie ik op de site van de universiteit, een heel aantal verbindingformulieren en ondertekeningsformulieren verzameld in zijn proefschrift. Dat alleen al maakt de studie waardevol.

De aard van de binding aan de belijdenis is tussen de Gereformeerde Kerken (vrijgemaakt) en de Nederlands Gereformeerde Kerken al lange tijd onderwerp van gesprek en verwijdering. Het is goed een dergelijke discussie in de breedte van een langere traditie te bekijken. Dat geeft soms net meer lucht aan de discussie en kan inzichten opleveren die verder helpen om elkaar gaande het debat te overtuigen. Hoe heeft de binding aan de belijdenis in de geschiedenis gefunctioneerd? En welke ontwikkelingsrichting kun je herkennen in het Akkoord van Kerkelijk Samenleven, zoals dat in gebruik is bij de NGK?

Onopgeefbaar

In een nieuwe belijdenis, bedoeld als binding aan de leer als bovengenoemd, dient slechts datgene opgenomen te worden wat onopgeefbaar wordt geacht, aldus de promovendus.

Waar je bij het lezen van zoiets natuurlijk meteen over gaat nadenken: wat staat er vandaag in de belijdenis wat dan niet onopgeefbaar is?

Voorbeelden daarvan worden amper gegeven in het korte bestek van het krantenartikel. Op twee punten gaat ds. Janssen in. Het eerste voorbeeld is een discussie vanaf de jaren zestig

over de leer van ds. B. Telder. Hij kwam in zijn opvatting over de tussentoestand in strijd met de inhoud van Zondag 22 van de Heidelbergse Catechismus. Daar staat immers:

Welke troost geeft u de opstanding van het vlees?

Dat niet alleen mijn ziel na dit leven terstond tot haar Hoofd Christus opgenomen zal worden, maar dat ook dit mijn vlees, door de kracht van Christus opgewekt, weer met mijn ziel verenigd en aan het verheerlijkt lichaam van Christus gelijkvormig zal worden.

Volgens Janssen hamerde Telder erop dat het slechts om een bijzin in de Catechismus ging. (Het gaat in het belijdenisartikel over de opstanding van het lichaam; wat erin staat over de toestand van de ziel tussen het sterven en de opstanding van het lichaam, is vanuit dat centrum gedacht secundair.) Zijn opponenten betoogden dat het wel degelijk ging om de inhoud van de belijdenis.

Hier wreekt zich de korthed van het krantenartikel. Er is meer te zeggen: ds. Telder had kritiek op het mensbeeld dat onder Zondag 22 zou liggen: de mens als samengesteld uit ziel en lichaam... Dat zou Grieks denken zijn, dat vreemd is aan het bijbelse denken. Naar de opvatting van Telder sterft de totale mens totdat de Here die mens laat opstaan.

En in het conflict speelde ook de verdere opstelling van ds. Telder en zijn medestanders. Daar ligt mijns inziens meer de oorzaak van de breuk dan in de manier waarop in deze situatie de belijdenis is gehandhaafd.

Volgens Janssen is het opvallend dat men over Telder viel, terwijl prof. H.J. Schilder ook in strijd kwam met de tekst van de belijdenis, door de stelling aan te hangen dat de twee stenen tafelen van de wet tweemaal de hele tekst van de wet bevatten. En niet, zoals Zondag 34 van de Heidelbergse Catechismus zegt, een verdeling van de geboden over twee tafels, beide passend bij de twee grote geboden waarvan de Heiland spreekt in de samenvatting van Gods wet (Mat. 22:37-40).

Janssen: 'Men vond dat Schilder dit mocht doen, omdat het om een bijzaak zou gaan. Mijn probleem is: wie maakt uit wat hoofd- en bijzaken zijn in de belijdenis?'

In de voorbeelden heb ik geen enkele moeite om mijn positie te bepalen: er is schriftgetuigenis aan te dragen dat de leer van de zielenslaap weerspreekt. En dat is ook afgedrukt in onze kerkboeken onder het eerste zinsdeel van vraag 57. De bijzin uit Zondag 22 hoort echt bij het christelijke belijden en vormt ook mede de troost waarmee we elkaar troosten wanneer we op deze aarde door de dood van elkaar gescheiden worden. Onze gestorvene is bij Christus.

Maar dat andere voorbeeld? Is dat werkelijk willekeur om die indeling van de tien geboden in twee tafels niet langer aan te hangen, zonder de belijdenis op dat punt te corrigeren? Volgens mij is een correctie niet nodig, ook niet wanneer men de mening van prof. Schilder op dit punt deelt. Vraag en antwoord 93 luiden:

Hoe worden deze tien geboden ingedeeld?

In twee tafelen.

De eerste leert hoe we ons tegenover God moeten gedragen; de tweede wat wij aan onze naaste verplicht zijn.

Daar wordt niet geleerd, in strikte zin, dat op de beide tafels ieder een helft van de tien geboden stond. Het gaat over een indeling. Wiens indeling? Die van de Here of die van de opstellers van de Catechismus?

En de gevolgen van een opvatting als van prof. H.J. Schilder zijn ook niet groot voor het geloof en het leven van de gemeente.

Is het werkelijk zo willekeurig om hier te bepalen wat hoofd- en wat bijzaken zijn in de belijdenis?¹

Stap terug om vooruit te komen?

Verderop geeft de promovendus aan niet te willen kiezen voor een belijdenis die in het debat over de kinderdoop geen keuzes maakt. De behoefte om eenheid te ervaren en te onderstrepen met hen die op dat punt anders van gevoelen zijn, is bij hem blijkbaar niet zo aanwezig dat daar de belijdenis voor ingekort kan worden. Nee, daarin spreekt onze belijdenis duidelijke taal. En dat is verheugend.

De verleiding is groot om minder uit te spreken om in die weg meer eenheid te vinden. Maar wat voor eenheid zou dat dan zijn? Die van de dure vrede door Christus of die van de lieve vrede waarin we elkaar maar wat vrijlaten? Jij je volwassendoop, ik mijn verbondsleer? En samen zijn we wel voor de doop als zodanig...

Een ontwikkelingsrichting waarbij we meer in het midden laten om elkaar beter vast te kunnen houden. Maar dat zou in de belijdenisvorming een heel rare stap zijn: achteruit bewegen, minder zeggen, ten dienste van een soort van vrede. Zonder je eerdere belijdenissen werkelijk in te slikken. Naar mijn overtuiging: uit (vermeende) winst verlies...

Wel ziet de promovendus ruimte en noodzaak om over het huwelijk een artikel op te nemen. De levensverbintenis van één man en één vrouw is door God gewild en ingesteld. Als de kerk dat duidelijk uitsprekt, is dat winst. Een sympathieke gedachte. Al denk ik dat via de liturgische formulieren dat al wel degelijk deel uitmaakt van de kerkelijke papieren.

Zo min mogelijk tijdgebonden

Naar de mening van ds. Janssen dient een belijdenis zo min mogelijk tijdgebonden te zijn. Dat is vanuit de gedachte dat een belijdenisformulering de tijd moet kunnen doorstaan, goed te begrijpen. De formulering moet niet zo modieus zijn, dat een paar decennia later het al onbegrijpelijk wordt. En de keuze voor de onderwerpen en de benadering moet zich ook niet uitleveren aan de tijdgeest.

Hij denkt aan een tekst met korte stellingen, voorzien van duidelijk schriftbewijs. De promovendus realiseert zich dat een dergelijk project met pessimisme zal worden begroet. Maar hij laat zich er niet in meeslepen. 'We bereiken de volmaaktheid nooit, maar we hebben wel de Geest gekregen om ons ertoe te zetten. Ik heb de indruk dat de kerken te veel bij de pakken neerzitten en het niet aandurven te getuigen waarvoor ze staan.'

Toch houd ik, op het gevaar af gerekend te worden bij de pessimistische collega's van ds. Janssen, daar juist mijn vragen. Is een belijdenis niet juist 'een woord gesproken op zijn tijd'? Gaat het in de belijdenis er niet om een antwoord te geven op actuele situaties: schreeuwende behoefte aan gedegen onderwijs (HC); openlijke verantwoording van een positiekeus in een actuele situatie (NGB); helder verwoorde beslissingen in een kerkelijk geding (DL)?

Een dergelijke door de situatie opgelegde noodzaak zie ik niet meteen waar het gaat om de regeling van de binding aan de kerkleer. Of het zou moeten gaan om een ontwikkeling waarbij we elkaar meer vrijlaten. Maar dat is dan niet ten dienste van de binding aan de leer van de Schrift, maar ten dienste van een eenheid op basis van beperkte eensgezindheid. We onderschrijven een nieuwe belijdenis die dan in de plaats zou komen van de drie formulieren van eenheid. Waarschijnlijk bind je je dan meer aan de tijdgeest dan aan de Schrift.

Ds. Janssen tekent een beeld van een gereformeerde kerk die wereldwijd zich vindt in een gezamenlijke belijdenis. Dat is me zeer sympathiek. Een wenkend perspectief. En de passie daarvoor die uit dit korte krantenbericht spreekt, doet goed. Maar we kunnen en willen daarvoor niet terug achter de aangenomen belijdenis.

De belijdenis handhaven

Ds. Janssen keert zich tegen de praktijk waarin we spreken van ‘het handhaven van de belijdenis’. Hij spreekt liever van het ‘handhaven van de Schrift’. En de belijdenis is daarbij een instrument.

Dat kunnen we begrijpen. Maar moeten we niet onopgeefbaar achten dat de aangenomen belijdenis de leer van de Schrift beoogt na te spreken?

Een discussie moet plaatsvinden op basis van de Schrift. Natuurlijk. Een gesprek over de leer van ds. Telder dient te gaan over wat de Bijbel ons leert over de gestorvenen en hun plaats vandaag.

Maar wat een zegen dat we een belijdenis hebben die waarschuwinglampjes kan laten knipperen.

Laten we ons niet schamen voor het houden van de wacht bij het gereformeerde belijden. En laten we in ons spreken dan laten horen dat het niet om ons geschrift gaat, maar om de leer van de Schrift.

Daarbij is het van groot belang dat de tekst van de belijdenis ons eigen is. Anders is deze functie van waarschuwingslicht niet meer aanwezig. Dat is het geval als we de kennis van de belijdenisgeschriften gaan ontberen. Dat is een zorg die gezien de methodiek van de catechese bijvoorbeeld wel eens wat vaker ter harte genomen mag worden. Je moet gewoon je belijdenis kennen, en je Bijbel lezen.

Afgesloten op 29 juni 2009

Noot:

- 1 De promovendus en zeker de journaliste Reina Wiskerke kennen het prachtige opstel van J.R. Wiskerke in de bundel *De strijd om de sleutel der kennis*, ‘De confessie van de kerk.’ Daar wordt op een rustige toon over de belijdenis gesproken, zonder te willen binden aan wereldbeschouwing en filosofie die wellicht de formulering beïnvloeden.